

351.941(497.7)

Вон. проф. д-р Елизабета СпироскаФакултет за правни науки, Меѓународен Славјански Универзитет
Република Северна Македонија**Вон. проф. д-р Мирјана Ристовска****Проф. д-р Светлана Вељановска****Вон. проф. д-р Никола Тунтевски****Доц. д-р Иле Масалковски**Универзитет "Св. Климент Охридски" – Битола
Република Северна Македонија

ФУНКЦИОНАЛНА АНАЛИЗА НА НАРОДНИОТ ПРАВОБРАНИТЕЛ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА (II ДЕЛ)

АПСТРАКТ: Овој труд настана во рамките на научно-истражувачкиот проект „Функционална анализа на народниот правобранител во Република Северна Македонија“ и претставува дел од истоимената монографија која што е посветена на ова прашање. Структурата на оваа истражувачка монографија е аналогна на основните цели на истражувањето: историски развој на институцијата Народен правобранител, правна рамка на институцијата Народен правобранител во правото на Европската Унија, Народниот правобранител во правото на Република Северна Македонија, емпириска анализа на функционалноста на Народниот правобранител во Република Северна Македонија и заклучни согледувања и препораки. Во четвртиот дел, кој што се разгледува во продолжение, опфатена е анализата на резултатите од спроведената анкета на општата јавност.

КЛУЧНИ ЗБОРОВИ: Народен правобранител, Република Северна Македонија, општа јавност.

FUNCTIONAL ANALYSIS OF THE OMBUDSMAN IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA (PART II)

ABSTRACT: This paper was created within the scientific-research project "Functional analysis of the Ombudsman in the Republic of North Macedonia" and is a part of the monograph dedicated to this issue. The structure of this research monograph is analogous to the basic objectives of the research: historical development of the institution of the Ombudsman, legal framework of the institution of the Ombudsman in the the European Union, the Ombudsman in the law of the Republic of North Macedonia, empirical analysis of the functionality of the Ombudsman in the Republic of North Macedonia and conclusions and recommendations. In the third part, which is discussed below, the legal basis, the organizational structure, the conditions for the election and termination of the position of ombudsman, and the competences of this institution had been analysed. In the fourth part, which is discussed below, the analysis of survey of the general public is included.

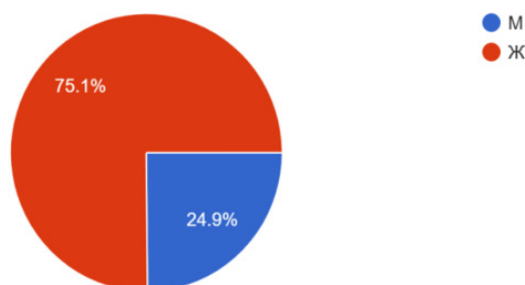
KEY WORDS: Ombudsman, Republic of North Macedonia, general public.

АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОД СПРОВЕДЕНАТА АНКЕТА (ОПШТА ЈАВНОСТ)

Со цел да се соберат валидни податоци за научно-истражувачкиот проект под наслов: „Функционална анализа на Народниот правобранител во Република Северна Македонија“, тимот кој го реализираше истражувањето направи анкета во периодот февруари-март 2022 година. Прашањата беа систематизирани и структурирани за две категории граѓани тоа посебно за општата јавност, а посебно за стручната јавност.

Во графиконот 1 е дадена структурата на испитаници според пол. Од вкупно 182 анкетирани граѓани на РСМ, поголемиот дел 75,1% се од женски и 24.9 % се од машки пол.

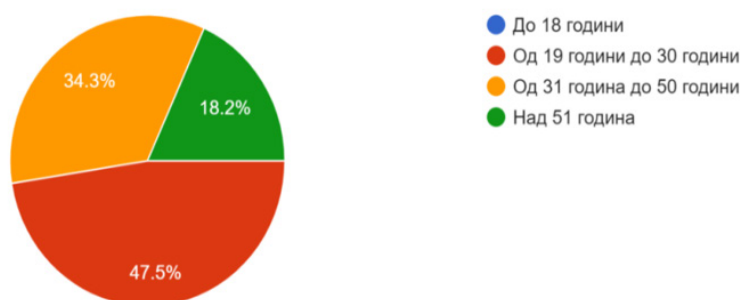
Пол
181 responses

Графикон 1

Во графиконот 2 е претставена возрасната структура на испитаниците. Најголем дел од нив се на возраст од 19 до 30 години - 47,5 % потоа следува популацијата на возраст од 31 до 50 години со 34.3 % и над 51 година 18,2%.

Возраст
181 responses

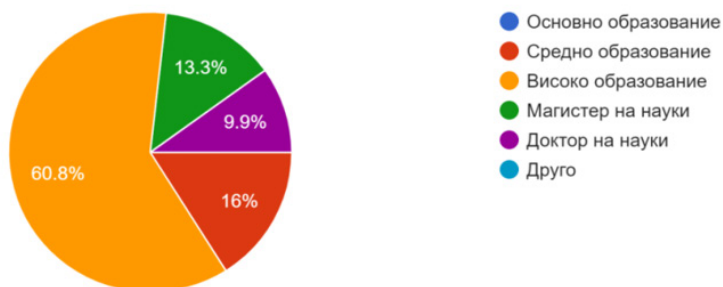

Графикон 2

Во Графиконот 3 се гледа образовната структура на испитаниците. 60,8% од нив се со завршено високо образование, 16% се со средно образование, 13,3 % се магистри на науки и 9,9 % се доктори на науки.

Образование

181 responses

Графикон 3

Графиконот 4 се однесува на етничката припадност на испитаниците. Одговорот на ова прашање беше од отворен тип, односно немавме понудени одговори и испитаниците самите ја внесуваа својата етничка припадност во анкетниот прашалник. Во него може да се види дека најголем дел од испитаниците се Македонци (88%), па потоа следуваат Албанци (3%), Турци (3%), Срби (1%) и Роми (1%). Како христијани се изјасниле 1%, а како Торбеш Македонци, исто така 1%.

Етничка припадност

171 responses

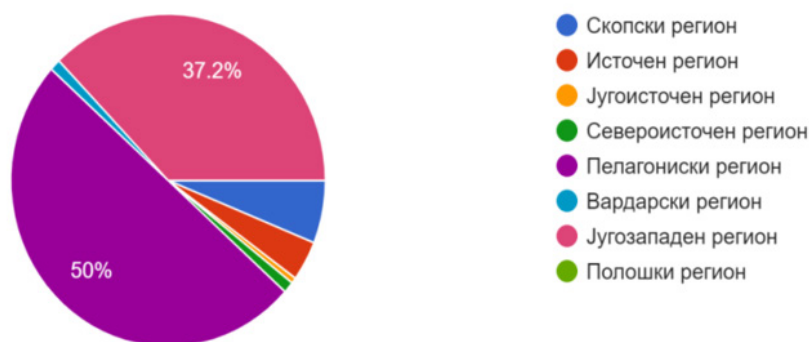

Графикон 4

За истражувањето ни беше важна и регионалната застапеност на испитаниците. Во графиконот 5 се гледа дека половина од испитаниците (50%) се од Пелагонискиот регион, а од останатите региони најзастапени се испитаници од Југозападниот регион (37,2%). Останатите испитаници се од Скопскиот, Источниот, Североисточниот, Полошкиот и Југоисточниот регион.

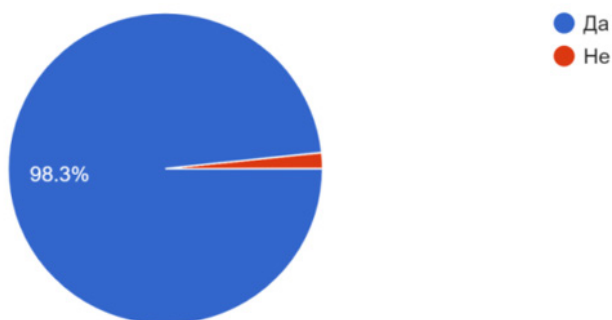
Припадност на регион

180 responses

Графикон 5

Откако ги утврдивме општите податоци за испитаниците во нашето истражување, следниот сет прашања е насочен кон институцијата Народен правобранител и перцепцијата на општата јавност за неа. Во графиконот 6 може да видиме дека без разлика на полот, возраста, етничката припадност, образованието или регионот каде живеат и работат испитаниците, тие знаат дека постои институцијата Народен правобранител (98,3%)

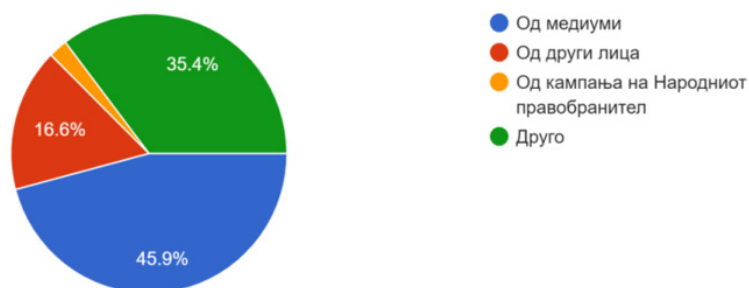

Графикон 6

Следниот графикон 7 се однесува на прашањето околу начинот на информирање за постоење на институцијата Народен правобранител. Она што може да се види е дека медиумите имаат голема улога во информирањето на граѓаните околу постоењето и функционирањето на институциите. Можеме да видиме дека најголем дел од нив - 45,9 % за Народниот правобранител дознале токму од медиумите во нашата држава. Најмалку за сопствената видливост меѓу граѓаните придонесува токму институцијата Народен правобранител, бидејќи преку нивните кампањи се информирале само 2,1 % од испитаниците. Преостанатите 16,6% се информирале од други лица, а дури 35,4% се изјасниле со дефиницијата друго. Тоа покажува дека институцијата Народен правобранител недоволно се ангажира преку сопствените активности да биде повидлива меѓу општата јавност во РСМ.

Како дознавте за институцијата Народен правобранител?

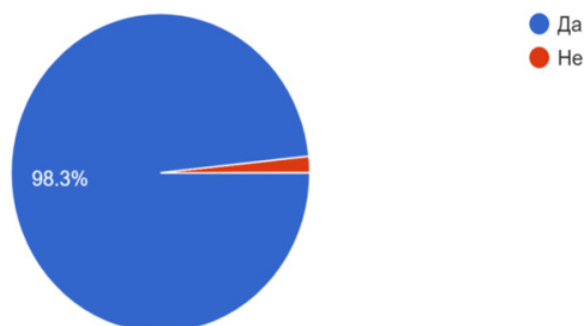
181 responses

Графикон 7

Како резултат на одговорите во графиконот 7, во следниот графикон 8 е евидентно дека испитаниците (98,3%) сметаат дека токму институцијата Народен правобранител треба да биде поактивна во информирањето на јавноста за нејзиното постоење и активностите кои се реализираат во интерес на граѓаните во нашата држава.

179 responses

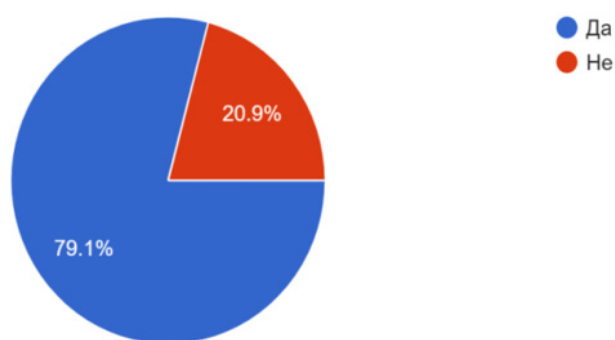

Графикон 8

Следниот графикон 9 ни дава одговор на прашањето колку од испитаниците се информирани за содржината на надлежностите на Народниот правобранител. Од нив, 79,1% одговориле дека знаат кој е делокругот на надлежности на оваа институција, а 20,9 % од испитаниците одговориле дека тоа не им е познато.

Дали знаете кои се надлежностите на Народниот правобранител?

182 responses

Графикон 9

Надлежностите кои ги понудивме како можен одговор во графиконот 10 всушност се извадени од ЗНП на РСМ. Скоро половина од испитаниците, односно 46,6% од нив знаат дека делокругот на надлежности на оваа институција е широк, односно во согласност со наводите од членовите 2, 11 и 12 од ЗНП, додека пак 39,8% од испитаниците надлежноста на Народниот правобранител ја детерминираат со преземање на дејствија, кои се во насока на остварување на правата на граѓаните. Од преостанатите одговори, испитаниците најчесто одговориле дека Народниот правобранител има надлежност да се залага за соодветна и правична застапеност на заедниците во државната и јавната администрација, давање предлози, совети и сугестии, како и преземање на акции и мерки за заштита од дискриминација.

Доколку сте запознати со надлежностите, одберете кои се тие:

161 responses

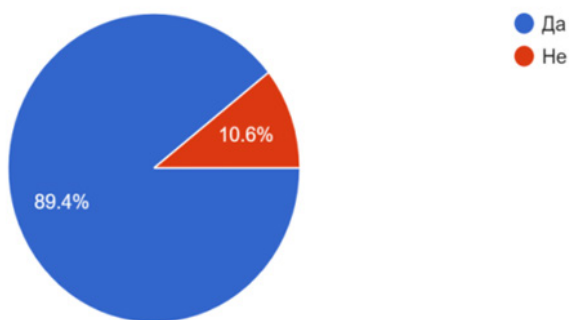

Графикон 10

Во поглед на довербата кон Народниот правобранител, 89,4% од испитаниците изјавиле дека имаат доверба во оваа институција и ќе се обратат за помош, доколку сметаат дека им е повредено некое од правата за кои може таа да постапува.

Дали ќе се обратите кај Народниот правобранител доколку Ви е повредено некое право?

179 responses

Графикон 11

Во графиконот 12 дадени се областите за кои испитаниците би се обратиле пред Народниот правобранител. Најголем дел од нив или 22,2 % сметаат дека помош може да им биде дадена во областите на недискриминација и соодветна и правична застапеност, 14,4 % ја посочуваат областа на здравствената заштита, 11,4 % се изјасниле за областа на работни односи, додека само 9% од испитаниците ја посочиле областа на урбанизмот. Тие сфери сочинуваат околу 60 % од потребите на испитаниците за евентуална заштита пред Народен правобранител. Преостанатите области за кои поретко би побарале заштита се однесуваат на имотно правните односи, полициската постапка, проблеми од сферата на урбанизмот, работните односи, здравствената заштита, заштитата на животната средина, јавните услуги и правата на потрошувачите и сл.

За право од која област ќе се обратите, доколку Ви е повредено?

167 responses

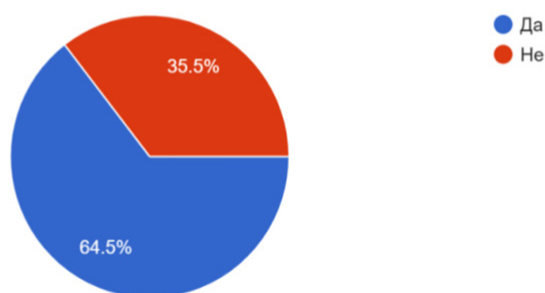

Графикон 12

Институцијата Народен правобранител свои канцеларии има во Скопје, Битола, Кичево, Куманово, Струмица, Штип и Тетово. Сепак, само 64,5% проценти од испитаниците знаат дека во нивниот град има канцеларија на Народниот правобранител. Ова можеби се должи и на фактот што испитаниците се од територијата на целата држава, односно и од градовите во кои не постои канцеларија на Народниот правобранител.

Дали има канцеларија на Народниот правобранител во Вашиот град?

172 responses

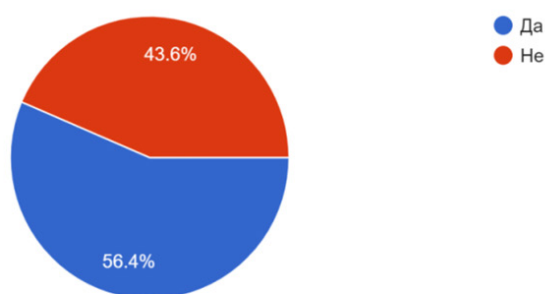

Графикон 13

Иако претходно во графиконот 11, испитаниците во голем процент (89,4%) се изјаснија дека би побарале помош кај Народниот правобранител доколку имаат некој проблем од неговиот делокруг на надлежност, сепак оваа институција ужива доверба само кај 56,4% од испитаниците, додека преостанатите 43,6% сметаат дека за проблемите за кои би се обратиле пред него нема да добијат соодветна заштита.

Дали имате доверба во работењето на Народниот правобранител?

179 responses

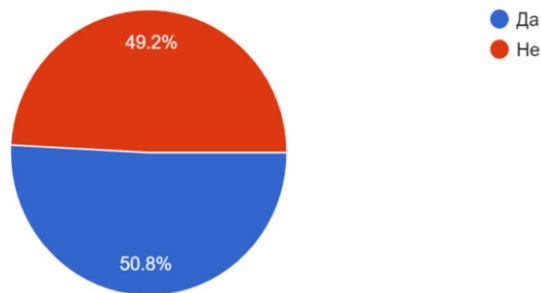

Графикон 14

Графиконите 15 и 16 се однесуваат на независното, професионално и транспарентно работење на Народниот правобранител. Малку повеќе од половина од испитаниците (50,8%) сметаат дека неговата работа е во рамките на дефиницијата за независност и професионалност во работата, додека 50,6% се изјасниле дека институцијата е транспарентна.

Дали сметате дека Народниот правобранител работи независно и професионално?

179 responses

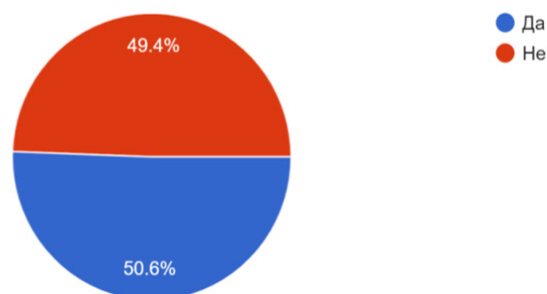

Графикон 15

Следниот дел од истражувањето е составено од прашања кои се однесуваат на испитаниците, кои во досегашниот период имале потреба и се обратиле за помош пред Народниот правобранител. Може да се види дека само 36,2% од нив се задоволни од неговото постапување и нивните очекувања биле исполнети, но поголемиот дел или 63,8 % се изјасниле дека Народниот правобранител не ги исполнил нивните очекувања во постапката која ја покренале пред него.

Дали сметате дека работата на Народниот правобранител е транспарентна?

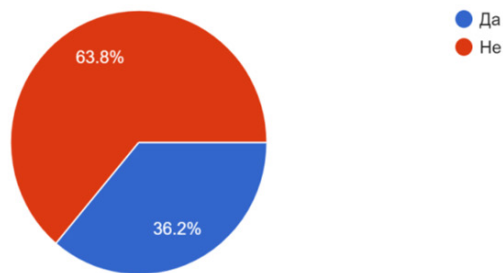
176 responses

Графикон 16

Графиконот 18 се однесува на времетраењето на постапката пред Народниот правобранител. Се забележува дека 35,7% од испитаниците добиле одговор на претставката во времетраење до еден месец. Во рок од три месеци одговор добиле 25,7%, а загрижува податокот дека дури 22,9% чекале подолго од една година за да добијат одговор на претставката, покрената пред Народен правобранител. Притоа мора да потенцираме дека не станува збор за исходот (позитивен или негативен), туку само за добивање одговор по поднесената претставка.

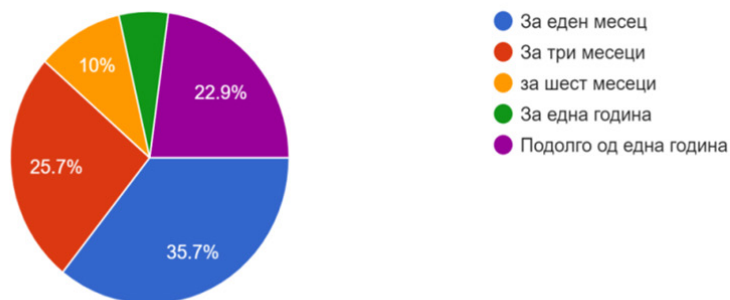
Ако сте се обрatile пред Народниот правобранител, дали ги исполнил Вашите очекувања?
94 responses

Графикон 17

Токму затоа во нашето истражување ги прашавме испитаниците дали сметаат дека треба да има рокови во кои треба да се даде одговор по нивната претставка и во кои рамки сметаат дека треба да се движат тие рокови. На ова прашање, 84,7% од испитаниците се изјасниле дека е добро рокот за постапување на Народниот правобранител по поднесена претставка да биде ограничен на пократко време (Графикон 19). Во поглед на роковите, најголем е процентот на испитаници кои сметаат дека за постапување се доволни 7 до 10 дена (32,6%), 25 % сметаат дека се потребни две седмици за да се согледа суштината на претставката и да се добие одговор за неа, а само 9,8 % сметаат дека за тоа треба да се определат три седмици (Графикон 20)

За колку време постапи Народниот правобранител по Вашата претставка?
70 responses

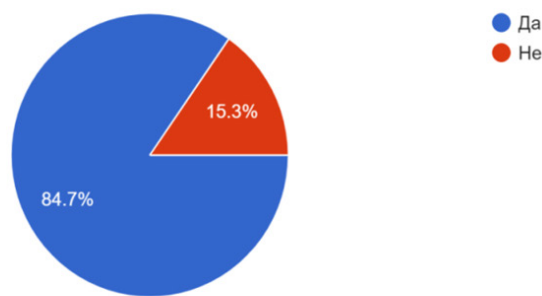

Графикон 18

Податоците од Графиконот 21 даваат одговор на прашања поврзани со комуникацијата со Народниот правобранител. 52 % од испитаниците кои имале претставка пред Народниот правобранител одговориле дека тој презел мерки и прашањето за кое било постапувано било решено. 10,7 % од испитаниците одговориле дека по изнесување на нивниот проблем пред Народниот правобранител тој одбил за преземе понатамошни дејствија, а ист толкав процент од анкетираниите граѓани по консултација со Народниот правобранител решиле да не поднесуваат или да ја повлечат претставката. На ова прашање на испитаниците им беше дадена можност да одговорат и на дополнително прашање, на што испитаниците во тој дел во помала мерка се изјасниле дека имале комуникација со референт во институцијата, а не со Народен правобранител или негов заменик.

Дали сметате дека рокот за постапување на Народниот правобранител по поднесена претставка треба да биде определен пократко?

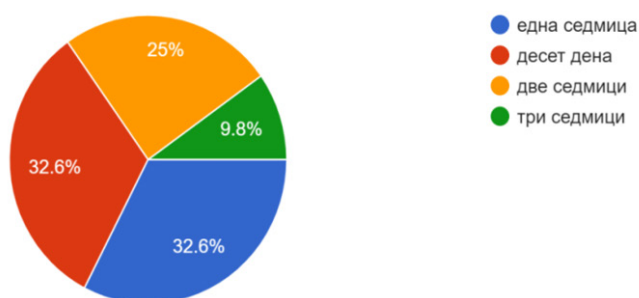
150 responses

Графикон 19

Ако одговорот е ДА, кој рок според Вас би бил соодветен?

132 responses

Графикон 20

Позитивното искуство од посетата на Народен правобранител би го споделиле со останатите 80,3% од испитаниците и би препорачале да се обратат кај оваа институција за решавање на проблем, сличен на нивниот, додека пак 19,7 % изјавиле дека нема да го препорачаат на други лица (Графикон 22).

Каков беше резултатот од Вашата комуникација со Народниот правобранител?

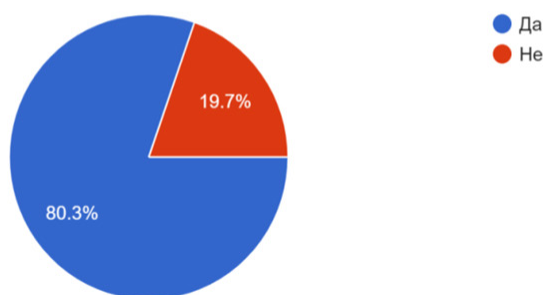
75 responses

Графикон 21

Дали би ја препорачале Канцеларијата на Народниот правобранител на некој друг кој имал сличен проблем како Вашиот?

122 responses

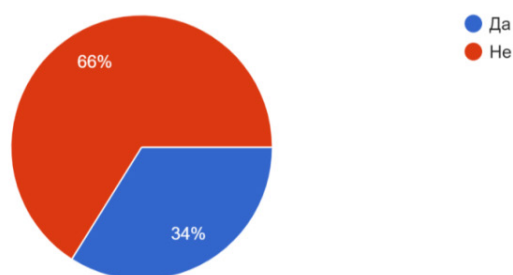

Графикон 22

Индикативни се одговорите на последното прашање во нашата анкета, со кое испитаниците беа прашани дали другите институции во државата ги почитуваат препораките кои ги дава Народниот правобранител, бидејќи според неговите законски надлежности тој има право да дава препораки, предлози, мислења, укажувања и иницијативи за отстранување на констатирани повреди. Дури две третини од испитаниците (66%) се изјасниле дека другите институции не ги почитуваат препораките од Народниот правобранител.

Дали сметате дека другите институции ги почитуваат препораките од Народниот правобранител?

159 responses

Графикон 23

РЕЗИМЕ

Она што го извлековме како сублимат од овој дел е дека испитаниците сметаат дека работата на Народниот правобранител треба да биде јавна, транспарентна и проактивна. Вработените во оваа институција треба да бидат почесто меѓу граѓаните, за да бидат препознаени од нивна страна. Граѓаните на тој начин ќе можат почесто да се обраќаат до Народниот правобранител за заштита на нивните слободи и права.

Сегашниот впечаток на јавноста е дека Народниот правобранител е видлив само кога треба да го поднесе годишниот извештај за работа пред Собранието на Република Северна Македонија или кога ќе се случи некоја посериозна повреда на правата на определена категорија на граѓани во нашата држава. Потребна е поголема кампања и присутност во јавноста преку примери на добро работење на определени институции каде што е постапувано и се прифатени препораки на Народниот правобранител.

БИБЛИОГРАФИЈА**1. Книги**

- » Alina Kaczorowska-Ireland, European Union Law, Routledge, New York, 2016
- » Лисабонски договор - консолидирани верзии на Договорот за Европската Унија Договорот за функционирање на Европската унија Повелба за фундаменталните права на Европската Унија Протоколи, Декларации, Konrad-Adenauer-Stiftung во Република Македонија, Скопје, 2011
- » Nikos Vogiatzis, The European Ombudsman and Good Administration in the European Union, University of Liverpool, Liverpool, 2018

2. Правни акти

- » Устав на РСМ, Службен весник на РСМ, број 52/91 и неговите измени и дополнувања, објавени во Службен весник број 01/92, 31/98, 91/01, 84/03, 107/05, 03/09, 13/09 и 49/11
- » Закон за Народниот правобранител, Службен весник на РСМ број 60/03, Одлука У бр. 111/2007 на Уставниот суд и неговите измени и дополнувања, објавени во Службен весник на РСМ број 114/09, број 181/16, број 189/16 и број 35/2018
- » Деловник за работа на Народниот правобранител, Службен весник на РСМ, број 60/2003 и број 114/2009
- » Закон за ратификација на Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друг вид сурово, нечовечко или понижувачко постапување или казнување, Службен весник на РСМ, број 165/08 од 30.12.2008 година
- » Zakon o zaštitniku građana, Službeni glasnik Republike Srbije, br. 105/2021
- » Zakon o pučkom pravobranitelju Hrvatske, Narodne novine Hrvatske br. 76/12
- » Zakon o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, proglašen Odlukom visokog predstavnika, Službeni glasnik BiH, broj 32/00 usvojenog u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine i objavljen u Službenom glasniku BiH" broj 19/02; i Zakoni o izmjenama i dopunama Zakona o Ombudsmanu za ljudska prava Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH", broj 35/04 i 32/06
- » Zakon o zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Službeni list CG, br. 42/2011 i 32/2014

3. Интернет извори

- » Веб страната на Европскиот омбудсман, достапно на: www.ombudsman.europa.eu
- » [https://adsdatabase.ohchr.org/IssueLibrary/OMBUSMAN%20\(Greece\).pdf](https://adsdatabase.ohchr.org/IssueLibrary/OMBUSMAN%20(Greece).pdf)
- » <http://www.collectiveredress.org/collective-redress/alternative-ombudsman-sweden>
- » https://www.lkouniv.ac.in/site/writereaddata/siteContent/202004120812185821SS_Chauhan_pub_admin_Ombudsman_in_UK.pdf
- » <http://www.locate-a-ombudsman.com/GermanyOmbudsman.html>
- » Веб страната на Омбудсманот на Шведска, достапно на: www.jo.se

- » Веб страната на Европската Унија EUR-Lex, достапно на: www.eur-lex.europa.eu
- » Веб страната на Министерство за правда, Биро за застапување на Република Северна Македонија пред Европскиот суд за човекови права, достапно на: www.biroescp.gov.mk.

4. Други извори

- » Конференција 20 години Народен правобранител на РСМ, Реферати, ISBN 978-608-4715-39-9
- » Антикорупциска програма на Народниот правобранител на РСМ број 01-1717/23 од 27.07.2021 година